

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК (UDC) 94(430+437) "1918/1919"

DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2024.64.5>

ЮКОВСЬКИЙ В. І. *

СЕРБОЛУЖИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ У БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ (1918-1919 рр.)

Анотація. Лужицькі серби, також відомі як сорби чи серболужичани, – це невеликий західнослов'янський етнос, який проживає у східній частині сучасної Німеччини, у межах земель Бранденбург і Саксонія, навколо міст Баутцен і Котбус, у історико-географічній області, що має назву Лужиця. З часів середньовіччя Лужиця має поділ на південну та північну частини, які мають назви Верхня і Нижня Лужиця, і, як наслідок, невеликий за розміром етнос – близько 80 тисяч осіб – поділяється на два субетноси. Стаття описує еволюцію поглядів та дій серболужицьких просвітників, інтелігенції та політичних діячів у спробі здобуття незалежності Лужицької Сербії протягом періоду з листопада 1918 року по вересень 1919 року. Зокрема, висвітлюється роль лужицького просвітницького товариства «Домовіна» та діяльність громадських діячів Арношта Барта та Адольфа Чорного у серболужицькому політичному русі. Опіраючись на праці дослідників з історії та культури серболужицького народу, стаття розкриває причини, які спонукали лужицьких політиків говорити про незалежність, їхні стосунки з Чехословаччиною та наслідки політичної боротьби за створення держави.

Ключові слова: Лужиця, серболужичани, лужичани, Німеччина, Веймарська республіка, Чехословаччина, СНК (Серболужицький національний комітет), Антанта.

Серболужичани – невеликий західнослов'янський етнос, який проживає у межах сучасної Німеччини – певно є одним із найменш досліджених із слов'янських етносів. Частково відсутність власної державності, спроба здобуття якої буде описана далі, сприяла цьому, проте також значним фактором можна назвати малочисельність народу. Проте незважаючи на це, існує додаткова історична дисципліна, яка вивчає лужицький етнос і має назву «сорабістика». На думку Володимира Моторного, про якого мова піде далі, українська сорабістика починається із Дмитра Дорошенка – міністра закордонних справ УНР а також вченого-історика. У праці під назвою «Слов'янський світ у його минулому й сучасному» описує лужицьку культуру [6].

Якщо брати до уваги сучасних вчених, то значний внесок у сорабістику вніс Олексій Проневич, який у 1996 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеню кандидата історичних наук з теми «Національний рух лужицьких сербів у

---

* Юковський Владислав Ігорович – студент-магістрант факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, ORCID: 0009-0002-8952-3272 (наук. керівник – д-р іст. наук, проф. Саган Г. В.).

1948-1949 рр». У дослідженні йде мова про становлення та розвиток національного руху лужицьких сербів у період німецької бездержавності [5].

В українську сорабістику також зробила внесок викладач Львівського національного університету Оксана Лазор. У своїй науковій діяльності вона досліджує лужицьку літературу та лужицько-українські зв'язки. Зокрема цікавим є її дослідження «Якуб Барт-Цішинський та Україна» [13], в якому йдеться про одного із найвидатніших лужицьких поетів та письменників Якуба Барта-Цішинського [1].

На увагу також заслуговують праці М. Кріля, в яких автор дослідив соціально-політичні процеси, які відбуваються у Лужиці на сучасному етапі [2] Варті уваги і роботи К. Трофимовича – видатного львівського сорабіста та укладача словників. Його спільна робота із В. Моторним під назвою «Серболужицька література. Історія, сучасність, взаємозв'язки», стала першим ґрунтовним українським дослідженням серболужицької літератури новітнього часу [4].

Слід виділити праці українського славіста та сорабіста В. Моторного. Заслугою стало видання разом із Дітріхом Шольце-Шолтою збірника під назвою «Питання сорабістики» [3].

Отже, на початку ХХ ст. сталася подія, яка кардинально змінила життя серболужицького народу – невеличкого реліктового західнослов'янського етносу який проживає в районі міст Баутцен у Саксонії та Котбус у Бранденбурзі. Подія, яка змінила життя сербів-лужичан, – це занепад Німецької імперії, держави, що прагнула до уніфікації свого культурного простору та намагалася культурно асимілювати серболужицький народ. Вже в 1918 р. у портовому місті Кіль, почалося повстання, яке змінило життя всієї країни. Виступ стався 4 листопада, а всі події які сталися потім, наразі мають назву «Листопадова революція».

Для серболужицького народу революція була скоріш позитивною подією, тому що її наслідком стала лібералізація культурного життя внаслідок прийнятої влітку 1919 р. конституції держави, яка фактично встановлювала в країні конституційну ліберальну республіку. Проте частину серболужицького суспільства не влаштовувала позиція щодо перебування Лужиці у складі Німеччини. В цей період починається створення різноманітних рухів, що виступають проти Німеччини та ставлять на меті або зближення із Чехословаччиною, або власну серболужицьку незалежність.

Позаяк Німеччина опинилася у скрутному політичному становищі, цією нагодою негайно не проминули скористатися лідери серболужицького національного відродження. Так, 13 листопада 1918 р. був утворений Серболужицький національний комітет (далі – СНК), який виступив за перерозподіл юнкерських земельних володінь на користь селян у максимальному розмірі 80 га та націоналізацію корисних копалин, а також за забезпечення національних прав для серболужицького населення [15, с. 126]. Остання вимога мала під собою наступні тези: рівноправне представництво громадян у рейхстазі; дозвіл та право на використання серболужицької мови у державних закладах та судах; створення кафедри сорабістики в Лейпцизькому університеті; відкриття навчальних закладів для підготовки учителів серболужицької мови та літератури [15, с. 126].

Ці вимоги були більшою мірою неприйнятні для уряду. Занадто «зухвалою» була вимога серболужицького національного комітету про автономію серболужицьких земель в складі Німеччини. Звичайно, ці вимоги звернули на себе увагу з боку влади, проте вони не були задоволенні. За цих обставин Арношт Барт – провідний діяч серболужицького культурно-політичного руху – звернувся за допомогою до Версальської мирної конференції, на яку і прибув 21 січня 1919 р. з

надіями на створення національної держави. А. Барт у своїх прагненнях опирався на принцип В. Вільсона про «самовизначення націй», відомий також як «чотирнадцять пунктів». Проте мрії так і залишилися на папері, а при поверненні до Німеччини його було заарештовано та ув'язнено на три роки за сепаратистську діяльність. Проте за клопотання президента Чехословаччини Т. Масарика, Арношт Барт невдовзі був відпущений [20, с. 83].

Фактично СНК із вимогами державності мали невелику підтримку як серед духовенства, так і серед землевласників. Адже виникнення нової держави загрожувало перерозподілом землі на користь селян. Духовенство, яке ставилось «згори» також би втратило свій вплив, адже в новій державі пости духовників зайняли б нові люди. Не дивно, що і серед вчителів думки розділилися, адже більшість із них могли втратити роботу (особливо вчителі німецької мови), що і породжувало спротив. А. Барт у своїй політичній роботі застосовував газету «Сербські новини» для популяризації програм та закликів про підтримку СНК сербами не залежно від релігійної належності [20, с. 86].

Увагу представників національного руху приваблювали чехи як союзники серболужицького національного руху. Лужицькі політики вбачали в Чехословаччині надійну опору своєму розвитку, вважаючи що перехід до дружньої держави ліквідує «онімечення суспільства», хоча частина лужичан не дуже жадала переходу під управління чехів побоюючись того, що процес активної асиміляції продовжиться, і на цей раз це вже буде чехізація, тобто асиміляція у чеський етнос.

Прикладом такої позиції можуть слугувати слова А. Барта про те, що «Лужицькі серби не хочуть бути об'єктом асиміляції ні з боку німців, ні з боку слов'ян: чи то чехів, чи поляків» [12, с. 213]. Аналізуючи період спроби становлення лужицької держави осені 1918 – літа 1919 рр., його можна хронологічно розділити на 4 періоди: 1) осінь 1918 р. – програма автономізації Лужиці в Німеччині; 2) січень 1919 р. – спроба досягнення незалежності; 3) квітень 1919 р. – спроба приєднання до Чехословаччини; 4) літо 1919 р. – повернення до програми автономії в складі Німеччини.¹

Таким чином, подібне «виляння» у спробах обрати вектор свого розвитку та розділ суспільства на різні течії зовнішньополітичного розвитку, відсутність єдиного образу майбутнього устрою стали однією із основних причин поразки серболужицького руху.

Власне 17 листопада 1918 р. у Лужицю «інкогніто» прибуває відомий сорабіст² та пролужицький громадський діяч Адольф Чорний. Метою А. Чорного, як потім писав А. Барт у листі до Олександра Вичаза, була «стимуляція прочеських настроїв серед лужицької спільноти» [20, с. 87]. Відомо, що А. Чорний бажав приєднання Лужиці до Чехословацької держави. Зокрема, він писав: «Найкращим чином подальша доля серболужицького етносу вирішилася би їхнім приєднанням до Чехословацької держави. Якщо не можна буде об'єднати лужицький народ із Чехією, до якої вони належали раніше, враховуючи історично-правову традицію, то необхідно буде тоді надати їм право на самоврядування в єдиній області, яка буде включати в себе обидві з'єднані Лужиці. Ця область повинна визначатися у співвідношенні з етнічними кордонами. Таким чином позиція чехів у більшості своїй відома. Це об'єднання із Лужицею» [20, с. 87].

Якщо вірити А. Чорному, лужицькі політики не могли випрацювати хоча б ефективну автономістську модель розвитку, а саме, програму, яка включала б себе вимогу адміністративного виділення слов'янського народу Лужиці [20, с. 89].

¹ Хронологія автора складена на основі аналізу історіографії.

² Спеціаліст із історії та культури серболужицького народу.

Слід зазначити, що серболужицька політична думка достатньо швидко розвивалася. Так, вже 21 грудня 1918 р. був оголошений перший меморандум СНК до держав Антанти, у якому йшлося про встановлення протекторату над землями серболужицького народу та «зайняттям» його територій. Подія була доволі значущою, оскільки стала однією із перших, яка змусила звернути на себе увагу міжнародного товариства. Буквально зовсім скоро СНК змінює свою думку в прокламації до «серболужицького народу», виданій 1 січня 1919 р. У ній йшлося про те, що Серболужицький національний комітет від імені всіх лужицьких сербів на основі «Принципів Вільсона», вимагає створення незалежної серболужицької держави, тому що «лужицькі серби є окремим народом і мають право, як і всі народи, самостійно обирати своє майбутнє» [16]. Тут спостерігається тенденція переходу від автономістських ідей до ідеї незалежності лужицької держави, якій не судилося збутися.

Незважаючи на це, чехословацька громадськість не втрачала надії в кінцевому результаті долучити Лужицю до Чехословаччини, тому у чеській пресі йшлося активне обговорення та висвітлення подій пов'язаних із Лужицею та серболужицьким народом. Наприклад, чехословацька газета «Народ» писала 12 грудня 1918 р: «Серболужицьке питання може бути вирішено на мирній конференції, як тільки тиск уряду спав, і лужичани вже створили свій національний комітет, і ми впевнені, що зусилля лужичан звершаться успіхом, і вони будуть приєднані до нашої Чехословацької держави, до якої вони входили 300 років тому, або створять свою Серболужицьку національну державу» [10].

Слід сказати і про те, що окрім преси серболужицьким питанням займалася і організація під назвою «Чесько-лужицьке товариство». Це товариство було створено ще в 1907 р. проте під час великої війни припинило свою роботу [14]. 31 грудня 1918 р. товариство публікує звернення до Чехословацької громадськості у якому говорить, що «починає свою роботу, коли лужичани вимагають своїх прав». Відомо, що товариство мало зв'язки із керівництвом Чехословаччини [6, с. 238].

Використовуючи свої контакти із Чехословацьким політикомом, товариство прагнуло досягнути своїх цілей у плані політичного майбутнього Лужиці, а також одночасно надати підтримку СНК у його радикальних планах. На підтвердження цього яскраво виступає документ переданий 21 січня 1919 р. президентові Чехословаччини Томашу Масарику, в якому лідери пропонували йому створити особливу канцелярію у справах Лужиці при чехословацькому МЗС, встановити самоврядування Лужиці під чехословацьким контролем і зайняти територію Лужиці армією [21]. В плані обґрунтування вторгнення зазначалася більшовицька загроза.

Таким чином, ціллю Чесько-лужицького товариства було ні що інше, як приєднанням Лужиці до Чехословаччини, хоча певно більшість лужичан надавали перевагу незалежності. Про це свідчать наступні факти. Перш за все це публікація газети «Сербське слово» у 1919 р.: «Лужицькі серби віддають себе у руки Антанти. Лужицькі серби не мають наміру залишатися ні у складі німецької держави, ні засновувати разом із чехами одну республіку. Вони бажають вільну серболужицьку державу. За це виступають серби лужичани обох конфесій» [21].

Відомо, що погляди як представників чеської сторони, так і лужицької не співпадали. Про це заявив сам Барт, який у лютому 1919 р. прибув у місто Баутцен, де вже 23 числа виступив у готелі «Крона» перед слухачами, відстоюючи концепцію незалежної Лужицької держави, при цьому спростувавши думку про начебто можливе приєднання обох Лужиць до складу Чехословацької держави [17, с. 34]. Оптимістичні настрої виникли у Барта після того, як він мав аудієнцію із представниками Антанти, а саме із прем'єр-міністром Великобританії Ллойд

Джорджем та президентом США Вільсоном, які запевняли Барта у своїх симпатіях [17, с. 36].

Цю подію яскраво описувала чеська преса, яка намагалася перебільшити успіхи виступу. Зокрема, газета «Празький Вечір» в той час писала, що начебто Барт повернувся із Парижу із «стовідсотковими гарантіями», ніби конференція повністю запевнила, що «національні вимоги лужицьких сербів будуть виконані, а право на самовизначення буде забезпечено» [13]. Оптимізм Барта із сучасної точки зору був занадто романтизований вірою у серболужицьку національну державу, тому що реальність такого розвитку подій була майже неможливою.

Слід розуміти, що урядовцям так званих «Великих держав» було не цікаве питання мініатюрного слов'янський етносу, у якому, до того ж, лише певна частина його представників прагнула незалежності. Інша частина була нейтральною, а багато людей, зокрема, землевласники та священики, не зважаючи на своє походження, але внаслідок своїх посад чи переконань взагалі виступали противниками створення серболужицької держави, вбачаючи в цьому загрозу своїм приватним інтересам.

Проте як би не було, фактично аудієнція Барта в Парижі – це вже великий успіх для серболужицького національного руху. Але в будь-якому разі можна впевнено заявляти, що створення серболужицької держави на той момент часу як і значній частині серболужицького суспільства у силу сказаних вище причин, так і країнам переможцям було не вигідно і на це є декілька причин. Аналіз причин може виглядати наступним чином:

1. Надзвичайна мала численність серболужицького етносу. Населення майже 80 000 чоловік претендувало на території, на яких окрім них жили німці. Саме ж населення настільки малочисельне, що могло помістися би в один із районів тогочасного великого міста не говорячи про міста-гіганти, де абсолютно весь етнос не займав би і 20-ї частини населення.

2. Гостріше стояло питання перерозподілу Європи після I Світової війни у плані задоволення інтересів переможців та більших за численністю народів.

3. Наступ більшовизму. Більшовизм ширився Європою. У Німеччині з'явилися радянські республіки. Ще більша кількість роздібнених країн лише полегшила би дорогу більшовизму на захід.

4. Німеччина як опора. Німеччина слугувала захистом від більшовизму з боку Росії. Важливо розуміти, що Німеччина, яка за численністю населення була найбільшою серед країн Європи (не рахуючи Росії), могла їх стримати, адже фактично армія Німеччини не була розгромленою, а отже могла бути швидко реорганізованою (що власне і сталося через 20 років після подій). На Польщу покладалися невеликі сподівання у західних кабінетах, зважаючи на складний характер «збирання» держави у процесі війни, її все одно підтримували зброєю, що з рештою з точки зору доцільності створення бар'єру проти більшовизму було раціональним вчинком.

5. Введення військ Антанти в Лужицю, було би неоднозначно сприйняте в суспільстві Німеччини і ще більше «розізлило би» населення переможеної країни. Зрештою, враховуючи, що війська Антанти були розкидані по всьому світу, ця операція з точки зору економіки – марна витрата коштів. Тому даний варіант також був відкинтий. Що ж до Чехословаччини, то вона не ввела свої війська певно через точку зору Вільсона «про самовизначення».

Підсумовуючи вищесказане можна з впевненістю казати, що окрім радикально налаштованих кіл лужицьких політиків та просвітників на чолі з Бартом, які виступали за незалежність, та членів «Чесько-лужицького товариства», які виступали із ідеєю приєднання Лужиці до Чехословаччини, обґрунтовуючи це

історичною традицією, тобто принципом раніше належних земель та захистом населення від германізації (асиміляції в німецький етнос), більше жодна сторона не була зацікавлена у зміні статусу Лужиці. Як громадськість, так і міжнародне товариство влаштувало перебування Лужиці у складі нової демократичної Німеччини, що і не є дивним з огляду незначущості для глобального устрою серболужицян та відсутності проблеми міжетнічного конфлікту в регіоні.

Факт, що «Чесько-лужицьке товариство» своєю ціллю вважало приєднання Лужиці до Чехословаччини, підтверджує голова товариства Йозеф Пата, який вказував на те, що позиція СНК не співпадає із позицією товариства [14, с. 240].

Проте у рамках мінливих обставин, серболужицанам нічого не залишалось робити, як спробувати погодитися на нову пропозицію та спробувати перейти під контроль Чехословаччини. Вже 11 квітня 1919 р., Версальській мирній конференції було передано серболужицький меморандум, який вимагав від імені СНК приєднання незалежної серболужицької держави до Чехословаччини, проте ця вимога була потім доповнена пропозицією створити незалежну і нейтральну серболужицьку республіку [9, с. 97]. Ця непослідовність також стала однією із причин за якої серболужицький національний комітет зазнав поразки.

Достеменно не відомо, з якою саме метою чехи підтримували серболужицян, адже прямого наміру із боку офіційної влади Чехословаччини до приєднання цієї території не було, але підтримка серболужицян продовжувалася. Існує теза, що чехи грали на серболужицькому сепаратизмі задля протидії німецькому в самій Чехословаччині. Все ж таки фактом є те, що чехи не приділяли великої уваги питанню приєднання серболужицьких земель у той час, як самі серболужицани дуже довго вагалися із прийняттям рішення, обираючи між незалежністю, автономією у складі Німеччини та приєднанням до Чехословаччини. Одним із факторів побоювання міг бути невизначений статус лужицьких земель в гіпотетичному державному утворенні. Звісно лужицани намагалися вибороти автономію, але судячи із малочисельності та історичної традиції (землі чеської корони у ранньомодерну добу), результат міг бути зовсім іншим на відміну від серболужицьких сподівань.

Фактором, що відштовхував, була можливість прямого приєднання до Чехословаччини та проведення асиміляції, яка могла б пройти значно легше через близькість серболужицьких мов до чеської.¹

Вже у 1919 р., після фактично 4 місяців очікування, влада Саксонії звернула увагу на серболужицькі сепаратистські рухи і санкціонувала введення військ у серболужицькі райони (вересень 1919 р.). Звісно, така міра була використана не лише внаслідок проявів сепаратизму, а також через введення чехословацьких військ у Судети – саме ту німецькомовну область, яка в 1938 р. буде анексована Гітлером.

Ще незадовго до цього саксонська преса підігрівала «анти-чеські» настрої в суспільстві. Так зокрема, ще у грудні 1918 р. газета «Баутценські Новини» звинувачувала СНК в сепаратистських намірах доєднати Лужицю до Чехословаччини, хоча відомо, що такі ідеї з'явилися значно пізніше [9, с. 98]. Таким чином пресою розпалювалася ворожнеча, яка лише посилювалася заявами про чеську армію на кордонах Німеччини.

Звичайно, не можна обійти того, що за сприяння чехів невеличкий етнос отримав хоча б мінімальний захист у той час, як Британія та Франція відмовилися взяти зобов'язання по захисту меншин в Німеччині, аргументуючи цей вчинок тим, що подібні положення є зайвими для країн із розвинутою культурою. Певно це було

¹ Серболужицький народ має дві мови: верхньолужицьку і нижньолужицьку, без урахування рідної багатьом лужицанам німецької мови.

зроблено для надання хоч якої-небудь поступки Німеччині [17, с. 38]. Хоча такі положення заключені із іншими країнами, зокрема Грецією, Румунією, Польщею та Чехословаччиною [22, с. 26].

Але все ж таки слід сказати, що соціально-політичне життя серболужицького народу все ж змінилося на краще вже із поваленням кайзерівського режиму. Так, у конституції Німеччині прийнятій у літку 1919 р. існувала стаття 113, яка забороняла утиски прав національних меншин у внутрішньому керуванні, суді, освіті та у розвитку їхньої рідної мови [11, с. 26].

Ця конституційна стаття є, напевно, надзвичайною подією, адже принаймні хоч на папері шовінізм по відношенню до сорбів припинявся. Звісно сорби відчули себе вільними від утисків у національному відношенні набагато пізніше, проте цей крок став важливим фактом на шляху до більшої свободи у суспільно-політичному житті.

Намагання лужичан вийти із складу Німеччини не залишилися просто так непоміченими. Так, вже в 1920 р. у Німеччині був створений так званий «Вендський відділ». Венди або венеди — це старовинна німецька назва лужичан. Завданням цього відділу був нагляд за лужичанами. Його основною завданням окрім нагляду був також і контроль за лужичанами. В. Моторний зазначає, що згідно інструкції всякий прояв сербської самосвідомості слід розглядати як ворожий німецькій державі [5, с. 116].

Вендський відділ проіснував аж до 1945 р. Ця організація ставила на меті «розчинити» сербів. До фактів можемо віднести твердження, що організація працювала у Будишині та фактично «підривала із середини» серболужицький національний рух [5, с. 117].

Також не слід забувати про католицьку церкву, яка виступала проти сепаратистських тенденцій у буремні часи хаосу в Німеччині, зокрема була категорично проти приєднання до Чехословаччини. Так, вже в 1921 р. за її впливу була закрита серболужицька семінарія в Празі, яка працювала з 1706 р. [7, с. 178]. У тому ж році було відновлене єпископство у Мейсені. Як і в більшості установ єпископство також займалося онімеченням та посиленням впливу німецької культури на лужицькі землі [7, с. 179].

Наостанок слід згадати «Серболужицький народний банк», заснований у 1919 р., який відкривав філії у різних містах Лужиці. Банк займався кредитуванням лужичан у плані земельних питань та наданням фінансової допомоги національним товариствам. Цікаво, що частина капіталу була чехословацькою. Зокрема, із 300 тисяч марок уставного капіталу 125 тисяч належало празькому кредитному банку [8].

Також питаннями землі опікувалися селянські союзи. У 1926 р. була заснована організація під назвою «Лужицький селянський союз», яка вбачала у своїх цілях боротьбу за рівні права всіх незаможних жителів [8].

Підсумовуючи період розвитку серболужицького національного руху за право на життя у своїй вільній національній державі слід визнати, що навіть при однозначній позиції на незалежність серболужичани навряд чи змогли би її вибороти, як через відсутність одностайності у поглядах свого населення, так і в наслідок незацікавленості урядів країн-переможців, які намагалися вирішити набагато складніші та загальніші питання, ніж облаштування серболужицької держави. Окрім Чехословаччини лужичани не мали більше союзників у світі. Але і не всі чехи були зацікавлені в існуванні Лужиці та використовували лужицьке питання лише для закріплення вже існуючих західних кордонів чехословацької держави.

Література і джерела

1. Лазор О. Я. Якуб Барт-Чішинський та Україна // Проблеми слов'янознавства, 2008. № 57. С. 249-255.
2. Кріль М. М. Лужицькі серби: сучасний стан розвитку // Педагогічна думка. 2007. № 3. С. 50–54.
3. Моторний В. А., Шольце Д. Питання сорабістики = Prašenja sorabistiki. Львів: ЛНУ, 2005. 207 с.
4. Моторний В. А., Трофимович К. К. Серболужицкая литература. История, современность, взаимосвязи. Львів: Вища школа, 1987. 207 с.
5. Проневич О. С. Національний рух лужицьких сербів у 1948-1949 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. Харків, 1996. 19 с.
6. Дорошенко Д. І. Слов'янський світ в минулому та сучасному. Берлін: Українське Слово, 1922. Т. I. 240 с.
7. Geshchte der Soreben. Bd.3 Von 1917 bis 1945. Bautzen, 1976.
8. Šolta, J. Abriss der sorbischen Geschichte. Bautzen : Domowina, 1976. 237 s.
9. Kapras J. Lužice a český stát. Praha, 1935. 132 s.
10. Národ. 12.12.1918.
11. Pastor T. Die Rechtliche Stellung der Sorben in Deutschland. Bautzen: Dovowina-Verlag, 1997. 227 s.
12. Petr J. Nástin politických a kulturních dějin Lužických Srbů. Praha: Statn pedagogické nakladatelstv, 1972. 342 s.
13. Pražský večer. 28.02.1919
14. Páta J. Lužice. Praha, 1948. 279 s.
15. Remes F. W. Die Sorbenfrage 1918/1919. Untersuchung einer gescheiterten Autonomiebewegung. Bautzen : Domowina, 1993. 252 s.
16. Serbski Kulturny Archiv (SKA), MS XIX, I B, Akty a materialije Serbskeho narodneho hibanja.
17. Stawizny Serbow. Zwjazk 3. Wot 1917 do 1945. Budyšin : Domowina, 1976. 378 s.
18. Stawizny Serbow. Zwjazk III Wot 1917 do 1945 // Domowina-Verlag. 1976. №3. 200 s.
19. Товариство друзів Лужиці [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.luzice.cz/>.
20. Zwahr H. Arnošt Bart Brezyncanski. Budyšin: Domowina, 1981. 152 s.
21. Literární Archiv Památnků Národnho Psemnictv v Praze (LA PNP), fond Adolf Černý — spolek, sign. 41/87.
22. Pentassuglia G. Minorities in International Law. Strasbourg, 2002. 127 p.

References

1. Lazor O. Ya. Yakub Bart-Chishynskiy ta Ukraina // Problemy slovianoznavstva, 2008. № 57. S. 249-255.
2. Kril M. M. Luzhytski serby: suchasnyi stan rozvytku // Pedahohichna dumka. 2007. № 3. S. 50–54.
3. Motorniy V. A., Sholtse D. Pytannia sorabistyky = Prašenja sorabistiki. Lviv: LNU, 2005. 207 s.
4. Motornij V. A., Trofimovich K. K. Serboluzhickaya literatura. Istoriya, sovremennost, vzaimosvyazi. Lviv: Vyshcha shkola, 1987. 207 с.
5. Pronevych O. S. Natsionalnyi rukh luzhytskykh serbiv u 1948-1949 rr.: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ist. nauk. Kharkiv, 1996. 19 s.
6. Doroshenko D. I. Slovianskyi svit v mynulomu ta suchasnomu. Berlin: Ukrainske Slovo, 1922. T. I. 240 s. Geshchte der Soreben. Bd.3 Von 1917 bis 1945. Bautzen, 1976.
7. Šolta, J. Abriss der sorbischen Geschichte. Bautzen : Domowina, 1976. 237 s.
8. Kapras J. Lužice a český stát. Praha, 1935. 132 s.
9. Národ. 12.12.1918.
10. Pastor T. Die Rechtliche Stellung der Sorben in Deutschland. Bautzen: Dovowina-Verlag, 1997. 227 s.

11. Petr J. Nástin politických a kulturních dějin Lužických Srbů. Praha: Statn pedagogické nakladatelstv, 1972. – 342 s.
12. Pražský večer. 28.02.1919
13. Páta J. Lužice. Praha, 1948. 279 s.
14. Remes F. W. Die Sorbenfrage 1918/1919. Untersuchung einer gescheiterten Autonomiebewegung. Bautzen : Domowina, 1993. 252 s.
15. Serbski Kulturny Archiv (SKA), MS XIX, I B, Akty a materialije Serbskeho narodneho hibanja.
16. Stawizny Serbow. Zwjazk 3. Wot 1917 do 1945. Budyšin : Domowina, 1976. 378 s.
17. Stawizny Serbow. Zwjazk III Wot 1917 do 1945 // Domowina-Verlag. 1976. №3. 200 s.
18. Товариство друзів Лужиці [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.luzice.cz/>.
19. Zwahr H. Arnošt Bart Brezynčanski. Budyšin: Domowina, 1981. 152 s.
20. Literárn Archiv Památnků Národnho Psemnictv v Praze (LA PNP), fond Adolf Černý — spolek, s. 41/87.
21. Pentassuglia G. Minorities in International Law. Strasbourg, 2002. 127 p.

VLADYSLAV I. YUKOVSKYI
(*Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine*)

THE SORBIAN NATIONAL MOVEMENT IN THE STRUGGLE FOR INDEPENDENCE (1918-1919)

***Abstract.** The Lusatian Sorbs, also known as Sorbs or Lusatians, are a small West Slavic ethnic group residing in the eastern part of modern Germany within the territories of Brandenburg and Saxony, around the cities of Bautzen and Cottbus, in the historical-geographical region known as Lusatia. Since the Middle Ages, Lusatia has been divided into southern and northern parts known as Upper and Lower Lusatia, and as a result, the small-sized ethnic group – approximately 80 thousand individuals – is divided into two sub-ethnic groups. The article describes the evolution of views and actions of Sorbian-Lusatian enlighteners, intellectuals, and political figures in their attempt to achieve the independence of Lusatian Serbia during the period from November 1918 to September 1919. In particular, it highlights the role of the Sorbian enlightening society "Domowina" and the activities of public figures Arnošt Bart and Adolf Černý in the Sorbian-Lusatian political movement. Drawing on the works of researchers in the history and culture of the Sorbian-Lusatian people, the article reveals the reasons that prompted Lusatian politicians to speak about independence, their relations with Czechoslovakia, and the consequences of the political struggle for statehood.*

***Keywords:** Lusatia, Sorbs, Germans, Germany, Weimar Republic, Czechoslovakia, SNC (Sorbian National Committee), Entente.*

Отримано 06.04.2024 р.

Прийнято до друку 01.05.2024 р.